

PŘÍBUZENSKÁ PÉČE VE SVĚTĚ

MARIA HERCZOG PH.D.

FAMILY, CHILD, YOUTH ASSOCIATION

BUDAPEST, HUNGARY

IHS, COLUMBUS, OHIO, USA

25-26 SRPNA 2021

PŘÍBUZENSKÁ PÉČE – DEFINICE, SOUVISLOSTI

- PŘÍBUZENSKÁ PÉČE JE VÝRAZEM, KTERÝ POPISUJE „RODINNOU PÉČI V RÁMCI ŠIRŠÍ RODINY DÍTĚTE NEBO S BLÍZKÝMI PŘÁTELI RODINY ZNÁMÉ DÍTĚTI, AŽ UŽ FORMÁLNÍ NEBO NEFORMÁLNÍ POVAHY“. (UN POKYNY K NÁHRADNÍ PÉČI O DĚTI, 2010)
- ANTROPOLOGOVÉ DEFINUJÍ PŘÍBUZENSTVÍ JAKO SÍŤ SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ, KTERÉ TVOŘÍ DŮLEŽITOU SOUČÁST ŽIVOTA VŠECH LIDÍ VE VŠECH SPOLEČNOSTECH;
- ÚMLUVA OSN O PRÁVECH DÍTĚTE (UNCRC), ÚMLUVA O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A POKYNY PRO ALTERNATIVNÍ PÉČI O DĚTI UZNÁVAJÍ POTŘEBU PODPOROVAT DĚTI, ABY VYRŮSTALY V JEJICH VLASTNÍCH RODINÁCH;
- PREAMBULE ÚMLUVY UVÁDÍ, ŽE: „DÍTĚ BY PRO PLNÝ A HARMONICKÝ ROZVOJ SVÉ OSOBNOSTI MĚLO VYRŮSTAT V RODINNÉM PROSTŘEDÍ V ATMOSFÉŘE ŠTĚSTÍ, LÁSKY A POROZUMĚNÍ”

DEFINICE A TERMINOLOGIE PŘÍBUZENSKÉ PÉČE

VE VĚTŠINĚ ZEMÍ NEEEXISTUJE SLOVO, VÝRAZ PRO PŘÍBUZENSKOU PÉČI, JE V PŮVODNÍ PODOBĚ ŠIROCE POUŽÍVÁNO, PROTOŽE JE SLOŽITĚJŠÍ NEŽ RODINNÉ VAZBY NEBO VZTAHY

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ:

- PÉČE RODINY A PŘÁTEL (GB)
- VÝMĚNNÁ PÉČE (LAOS)
- NA TICHOMOŘSKÉM OSTROVĚ PALAU VĚDCI ZAZNAMENALI NEJMÉNĚ ŠEST TERMÍNŮ POUŽÍVANÝCH K POPISU RŮZNÝCH USPOŘÁDÁNÍ PŘÍBUZENSKÉ PÉČE
- POSUN DÍTĚTE (KARIBIK)
- ZAČLENĚNÍ DO RODINY (MAĎARSKO)
- VÝCHOVA DĚTÍ (V MNOHA ZEMÍCH A KONTEXTECH, NAPŘ. POLSKO, SLOVENSKO)
- DĚTSKÝ OBĚH (V MNOHA KONTEXTECH, ZEJMÉNA ANTROPOLOGY).

PŘÍBUZENSKÁ PÉČE – KONTEXT

DŮVODY PRO POUŽITÍ PŘÍBUZENSKÉ PÉČE (KTERÉ SPOLU ČASTO SOUVISÍ)

- SOCIÁLNĚ - EKONOMICKÁ DEPRIVACE
- NEDOSTATEČNÝ PŘÍSTUP KE SLUŽBÁM
- ŠPATNÉ ZDRAVÍ RODIČŮ A SMRT
- VNITŘNÍ MIGRACE, EMIGRACE NEBO NEDOSTATEK PŘÍTOMNOSTI Z JINÝCH DŮVODŮ
- PŘÍRODNÍ KATASTROFY, KONFLIKTY A NESTABILITA
- KULTURNÍ VÍRY
- ZÁSAH NA OCHRANU DĚTÍ

- PŘIBLIŽNĚ JEDNO Z DESETI DĚTÍ NA CELÉM SVĚTĚ ŽIJE V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI. CENY SE VELMI LIŠÍ MEZI REGIONY A V JEJICH RÁMCI. NEFORMÁLNÍ PŘÍBUZENSKÁ PÉČE JE BĚŽNĚJŠÍ NEŽ FORMÁLNÍ A U DĚTÍ JE VĚTŠÍ PRAVDĚPODOBNOST UMÍSTĚNÍ K PRARODIČŮM NEŽ K JINÝM PŘÍBUZNÝM

- PO CELÉM SVĚTĚ JE TATO PŘÍBUZENSKÁ PÉČE NEJPOUŽÍVANĚJŠÍ A NEJCENNĚJŠÍ MOŽNOSTÍ PRO DĚTI, O KTERÉ SE NEMOHOU STARAT JEJICH RODIČE. PŘESTO JE TAKÉ OPOMÍJENO TVŮRCI POLITIK A ODBORNÍKY Z PRAXE, COŽ PŘEDSTAVUJE VELKÉ RIZIKO PRO DĚTI (FAMILY FOR EVERY CHILD, 2019)

PŘÍBUZENSKÁ PÉČE – KONTEXT

JE MOŽNÝ RŮZNÝ DRUH PÉČE A MŮŽE ZAHRNOVAT:

PÉČE PRARODIČŮ, TET, STRÝCŮ, DOSPĚLÝCH SOUROZENCŮ A DALŠÍCH BLÍZKÝCH PŘÍBUZNÝCH NEBO VZDÁLENÝCH PŘÍBUZNÝCH A PŘÁTEL RODINY;

RŮZNÉ STUPNĚ RODIČOVSKÉHO KONTAKTU A ZAPOJENÍ DO VÝCHOVY DĚTÍ;

JAK NEFORMÁLNÍ DOHODY MEZI RODINNÝMI PŘÍSLUŠNÍKY, TAK FORMÁLNĚJŠÍ UMÍSTĚNÍ ZAHRNUJÍCÍ SOUDY NEBO SOCIÁLNÍ PRACOVNÍKY;

STABILNÍ, DLOUHODOBÉ VZTAHY NEBO FLEXIBILNÍ, KRÁTKODOBÁ OPATŘENÍ, DÍKY NIMŽ SE DĚTI ČASTO POHYBUJÍ MEZI DOMÁCNOSTMI;

USPOŘÁDÁNÍ, KTERÁ JSOU PODPOROVÁNA DÍTĚTEM A PEČOVATELEM NEBO NA NICH VYNUCENA, A TO BUĎ NÁTŁAKEM, NEBO TLAKEM SOCIÁLNÍCH NOREM; (FAMILY FOR EVERY CHILD, 2019)

PŘÍBUZENSKÁ PÉČE VE SVĚTĚ

- PŘÍBUZENSKÁ PÉČE JE NEJVYŠŠÍ V SUBSAHARSKÉ AFRICE, V NĚKTERÝCH ZEMÍCH JEDNO ZE TŘÍ DĚTÍ ŽIJE V DOMÁCNOSTECH BEZ RODIČŮ, VĚTŠINOU O NĚ PEČUJÍ PŘÍBUZNÍ.
- CENY JSOU NEJNIŽŠÍ V SEVERNÍ AFRICE, NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ, V JIŽNÍ ASII A NĚKTERÝCH ČÁSTECH EVROPY,
- VE VELKÉ BRITÁNII, INDONÉSII A RWANDĚ JE U DĚTÍ AŽ 20KRÁT VĚTŠÍ PRAVDĚPODOBNOST UMÍSTĚNÍ DO PŘÍBUZENSKÉ PÉČE NEŽ U JINÝCH FOREM ALTERNATIVNÍ PÉČE.
- V MNOHA ZEMÍCH SE VYUŽÍVÁNÍ PŘÍBUZENSKÉ PÉČE ZVYŠUJE V RÁMCI ÚSILÍ O DEINSTITUCIONALIZACI, PŘIČEMŽ SE UPŘEDNOSTŇUJE PÉČE ZALOŽENÁ NA RODINĚ
- K DISPOZICI JSOU VELMI OMEZENÉ ÚDAJE - VĚTŠINA UMÍSTĚNÍ JE NEFORMÁLNÍCH

PÁR PŘÍKLADŮ

- V JIHOVÝCHODNÍ ASII, KARIBIKU, RODIČE MIGRANTŮ Z VÝCHODNÍ EVROPY ZŮSTÁVAJÍ V ČASTÉM KONTAKTU S DĚTMI ZANECHANÝMI S PŘÍBUZNÝMI, SOUSEDY, PŘÁTELI ZAPOJENÝMI DO ROZHODOVÁNÍ O JEJICH VZDĚLÁNÍ A PÉČI A POSÍLÁNÍ PENĚZ DOMŮ;
- V BRAZÍLII, KYRGYZSTÁNU, KAMERUNU A RUSKU JSOU DĚTI ČASTO UMÍSTĚOVÁNY K BEZDĚTNÝM PŘÍBUZNÝM NA TRVALÝ POBYT, ALE ČASTO VIDÍ SVÉ RODNÉ RODIČE;
- V NĚKTERÝCH KOMUNITÁCH V MALAWI DOSPÍVAJÍCÍ CHLAPCI SPÍ V DOMECH PŘÍBUZNÝCH A ZŮSTÁVAJÍ POD DOHLEDEM RODIČŮ;
- V ETIOPII UVÁDĚLY DĚTI V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI RODIČE JAKO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ZDROJ PODPORY;
- V GHANĚ SE DĚTI OMEZOVALY NA ŽÁDNÝ KONTAKT SE SVÝMI RODIČI; (FAMILY FOR EVERY CHILD, 2019)

VĚK, POHLAVÍ, POSTIŽENÍ, ETNICITA

- ŠIROKÁ ŠKÁLA POSTUPŮ
- NA NOVÉM ZÉLANDU VĚTŠINOU MALÉ DĚTI, ZATÍMCO NA UKRAJINĚ, V JORDÁNSKU, NA PACIFICKÝCH OSTROVECH STARŠÍ DĚTI, KOJENCI NEJČASTĚJI S PRARODIČI
- SOUROZENCE LZE ROZDĚLIT A UMÍSTIT K RŮZNÝM PŘÍBUZNÝM, DÍVKY ČASTO POUŽÍVAJÍ JAKO POMOCNICE,
- DALŠÍ JSOU ZASÍLÁNY PRO VZDĚLÁVACÍ ÚČELY
- OMEZENÉ DŮKAZY O ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍ A PŘÍBUZENSKÉ PÉČI, V ČÍNĚ A RUSKU NEJSOU VE VĚTŠINĚ PŘÍPADŮ PŘIJÍMÁNY, DĚTI JSOU INSTITUCIONALIZOVÁNY, ZATÍMCO VE VELKÉ BRITÁNII JE BĚŽNĚJŠÍ
- V AUSTRÁLII A NA NOVÉM ZÉLANDU JSOU DOMORODÉ A MAORSKÉ DĚTI VELMI ZASTOUPENY V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI (11 KRÁT)

NEFORMÁLNÍ A FORMÁLNÍ PŘÍBUZENSKÁ PÉČE

- DĚTI ODDĚLENÉ KONFLIKTEM V SÝRII JSOU ČASTO NEFORMÁLNĚ UMÍSTĚNY S PŘÍBUZNÝMI, ALE OFICIÁLNĚ REGISTROVÁNY AGENTURAMI OSN A JIMI MONITOROVÁNY A PODPOROVÁNY;
- V LAOSU DĚTI OBVYKLE NEUMISŤUJÍ ANI NESLEDUJÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍCI ANI SOUDY, AČKOLI PŘEDSTAVENÍ VESNIC JMENUJÍ PORUČNÍKA OPUŠTĚNÉHO DÍTĚTE Z ŘAD JEHO PŘÍBUZNÝCH A POTVRDÍ TRVALÉ UMÍSTĚNÍ FORMÁLNÍM DOPISEM;
- V USA A VELKÉ BRITÁNII ŽIJE V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI 20KRÁT VÍCE DĚTÍ NEŽ V JINÝCH FORMÁCH ALTERNATIVNÍ PÉČE. VE RWANDĚ JSOU TATO ČÍSLA 200KRÁT VYŠŠÍ. 95% NEFORMÁLNÍ, V USA 33% DĚTÍ V PŘÍBUZENSKÉM PĚSTOUNSTVÍ
- V RUSKU ŽIJE 47% DĚTÍ BEZ RODIČOVSKÉ PÉČE S PŘÍBUZNÝMI V OPATROVNICTVÍ
- PODLE PROJEKTU PÉČE O DATA V EVROPĚ: 15 ZEMÍ EU JE PŘÍBUZENSKÁ PÉČE POVAŽOVÁNA ZA FORMU PĚSTOUNSKÉ PÉČE, V MNOHA ZEMÍCH OBĚ EXISTUJÍ, 3 ZEMĚ SHROMAŽDUJÍ NĚJAKÁ DATA O NEFORMÁLNÍ PŘÍBUZENSKÉ PÉČI, ALE NE JAKO SOUČÁST OCHRANY DĚTÍ

VÝHODY PŘÍBUZENSKÉ PÉČE

- FORMA URČITÉ KONTINUITY,
- ZNÁT PEČOVATELE, SDÍLENÉ ZVYKY, KULTURU, JAZYK,
- LEPŠÍ VZTAH S RODIČI A OSTATNÍMI ČLENY RODINY (S VÝZVAMI),
- ČASTO ZŮSTÁVÁ VE STEJNÉ KOMUNITĚ,
- MÉNĚ ČASTÉ ZMĚNY UMÍSTĚNÍ,
- MÉNĚ STIGMATU A DISKRIMINACE,
- PRAVDĚPODOBNĚJŠÍ DLOUHODOBÁ PÉČE DO DOSPĚLOSTI,
- LEPŠÍ VZDĚLÁVACÍ ZKUŠENOSTI A VÝSLEDKY

VÝHODY PŘÍBUZENSKÉ PÉČE

- EMOCIONÁLNÍ PŘÍNOS PRO PEČOVATELE
- EKONOMICKÉ VÝHODY - PŘÍSPĚVEK NA ŽIVOTNÍ NÁKLADY - RODIČE POSÍLAJÍCÍ PENÍZE, PŘÍSPĚVKY, PODPORA
- LEPŠÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ A ZDRAVOTNÍ PÉČE PRO NĚKTERÉ DĚTI
- JE TO LEVNĚJŠÍ, ALE MĚLO BY TO BÝT SPÍŠE ÚČINNĚJŠÍ A EFEKTIVNĚJŠÍ
- POSKYTOVANÉ SLUŽBY POKRÝVAJÍ VĚTŠÍ KOMUNITU
- SOLIDARITA, SPOLUPRÁCE, VZÁJEMNÁ PODPORA

VÝSLEDKY VÝZKUMU POTŘEB PŘÍBUZNÝCH PEČOVATELŮ:

- EMOCIONÁLNÍ PODPORA: DĚTI ČASTO PŘICHÁZEJÍ DO PŘÍBUZENSKÉ PÉČE, KDYŽ PROŽILY TRAUMA Z ODLOUČENÍ OD RODIČŮ NEBO ZE ZNEUŽÍVÁNÍ, ZANEDBÁVÁNÍ A NÁSILÍ A V MNOHA KONTEXTECH JE V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI NEPOMĚRNÉ PROCENTO DĚTÍ S PROBLÉMY DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ;
- ZMÍRNĚNÍ CHUDOBY: DOMÁCNOSTI PŘÍBUZNÝCH PEČOVATELŮ JSOU ČASTO CHUDŠÍ NEŽ PRŮMĚR;
- PODPORA VZDĚLÁVÁNÍ A PŘÍSTUP K DALŠÍM SLUŽBÁM: DĚTI V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI MAJÍ VE ŠKOLE ČASTO HORŠÍ VÝSLEDKY NEŽ DĚTI V RODIČOVSKÉ PÉČI. DĚTI V PŘÍBUZENSKÉ PÉČI S POSTIŽENÍM BUDOU PRAVDĚPODOBNE POTŘEBOVAT ZVLÁŠTNÍ POMOC;
- OCHRANA PŘED ZNEUŽÍVÁNÍM, ZANEDBÁVÁNÍM, VYKOŘIŠŤOVÁNÍM A DISKRIMINACÍ: PŘESTOŽE MNOHO DĚTÍ V PŘÍBUZENSKÉM VZTAHU JE MILOVÁNO A JE O NĚ DOBŘE POSTARÁNO, S NĚKTERÝMI SE ZACHÁZÍ ODLIŠNĚ NEŽ S OSTATNÍMI V DOMÁCNOSTI A JSOU NÁCHYLNĚJŠÍ K ČASNÉMU SEXUÁLNÍMU DEBUTU, DĚTSKÝM SŇATKŮM A DĚTSKÉ PRÁCI;
- SPRÁVA VZTAHŮ S RODIČI: VZTAHY S RODIČI JSOU ZVLÁŠTĚ NÁROČNÉ V KONTEXTECH S VYSOKÝMI PŘÍJMY, KDE JE PŘÍBUZENSKÁ PÉČE NEJČASTĚJI ZPŮSOBENA ZNEUŽÍVÁNÍM, ZANEDBÁVÁNÍM NEBO NÁSILÍM ZE STRANY RODIČŮ;
- PRAKTICKÁ A EMOCIONÁLNÍ PODPORA PEČOVATELŮ: PŘÍBUZNÍ PEČOVATELÉ MOHOU BOJOVAT S DRAMATICKÝMI ZMĚNAMI SVÝCH ŽIVOTNÍCH PLÁNŮ, STRESEM NEBO ZDRAVOTNÍMI PROBLÉMY, ZVLÁŠTĚ POKUD JSOU STARŠÍ;
- PODPORA OSTATNÍM DĚTEM V DOMÁCNOSTI: PŘÍBUZENSKÁ PÉČE MÁ DOPAD I NA OSTATNÍ DĚTI V DOMÁCNOSTI, KTERÉ MOHOU TRPĚT ZTRÁTOU RODIČOVSKÉ POZORNOSTI NEBO ZDROJŮ A POTŘEBUJÍ PODPORU;

NEDOSTATKY V ZÁSADÁCH SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY

- NÁRODNÍ A MEZINÁRODNÍ KAMPANĚ V OBLASTI PÉČE SE OBVYKLE ZAMĚŘUJÍ NA DEINSTITUCIONALIZACI A VĚNUJÍ JEN OMEZENOU POZORNOST POTŘEBĚ VĚNOVAT VÍCE ZDROJŮ PŘÍBUZENSKÉ PÉČI.
- NÁRODNÍ VLÁDY ČASTO OČEKÁVAJÍ, ŽE SE PEČOVATELÉ BUDOU STARAT O DĚTI BEZ FINANČNÍ NEBO MATERIÁLNÍ I PROFESIONÁLNÍ PODPORY
- ČASTO ŽÁDNÝ DOHLED, MECHANISMY STÍŽNOSTÍ,
- ŽÁDNÉ INFORMACE O BLAHOBYTU PEČOVATELŮ, DĚTÍ, RODIČŮ-OSTATNÍCH ČLENŮ, DĚTÍ V RODINĚ
- EXISTUJE NEDOSTATEK VÝZKUMU A ÚDAJŮ O PŘÍBUZENSKÉ PÉČI A V POROZUMĚNÍ JE MNOHO MEZER, JAK POSTUPOVAT?
- OMEZENÉ ZÁSADY A PŘEDPISY TÝKAJÍCÍ SE FOREM A OBSAHOVÉHO VZTAHU K JINÝM FORMÁM PÉČE,

**DĚKUJI VÁM ZA
VAŠI
POZORNOST**

